

Берча О.М., Сочка К.А.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА УНІВЕРСИТЕТІВ ТА БІЗНЕСУ (НА МАТЕРІАЛАХ ДВНЗ «УЖНУ»)

У статті обґрунтовано важливість обміну знань у рамках трикутника «освіта – наука – бізнес», досліджено становлення та розвиток взаємовідносин між університетами та підприємствами у історичному аспекті, досвід вибраних країн (Литва, Великобританія, США) у організації такої співпраці. Представлено окремі результати опитування керівників вищої ланки УжНУ, виконаних в рамках виконання проекту Tempus «Іннолаб» щодо форм здійснення обміну знаннями, переваг та ризиків цього процесу для університету та одержувачів знань, також визначено чинники взаємодії та основні групи проблем, що перешкоджають ефективному процесу обміну знаннями.

Ключові слова: трикутник «освіта – наука – бізнес», обмін знаннями, інноваційний розвиток, інноваційні долини, переваги та ризики обміну знаннями

ВСТУП

Важко не погодитися з словами Марка Помара – президента Американсько - Російського Фонду по економічному і правовому розвитку про «...роль вузів як двигунів регіональної економіки. Досвід США показує, що це цілком здійсненне завдання, тому що університети володіють для цього всіма необхідними ресурсами: у них є лабораторії, обладнання, професори, студенти, можливості для організації малого бізнесу. Американський досвід показав, що економіка процвітає там, де є університети» [11].

Практика соціально-економічного розвитку багатьох країн свідчить про те, що подолання технологічного відставання можливе тільки за умов наявності розвинутої системи формування знань, заснованої на фундаментальних дослідженнях, ефективній системі освіти та постійній взаємодії між ними та підприємствами.

Вищезазначене означає, що завдяки використанню різноманітних професійних технологій у ринковій економіці, жоден випускник університету без практичного досвіду роботи не буде відповідати вимогам працевлаштування.

Таким чином, співпраця між університетами та підприємствами в країнах з розвинутою економікою є ключовим інструментом поліпшення якості освіти та більш ефективного використання знань на підприємствах, що і визначає актуальність даного дослідження.

Дослідженнями взаємозв'язку трикутника «освіта – наука – виробництво» займалися українські дослідники Патон Б.Є., Грига В.Ю., Попович О.С., Федулова Л.І., Галиця І.О., Б.В. Буркинський, Красовська О.В., Ісакова Н.Б., Вартанова О.В., Безсмертна В.В., Ус Г.О., Ус М.Ф., однак

проблематика вивчення основних переваг та ризиків такого процесу обміну знаннями для різних його учасників, визначення основних факторів ефективної взаємодії недостатньо висвітлена у вітчизняній науковій літературі.

Метою статті є дослідження сучасної практики обміну знаннями між університетами та підприємствами в окремих країнах Заходу та стан такої співпраці на прикладі ДВНЗ «УжНУ». У процесі дослідження використано методи системного аналізу, порівняння, опитування.

1 ДОСВІД ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У СФЕРІ СПІВПРАЦІ ВУЗІВ ТА ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні у дослідженнях науковців вищі навчальні заклади розглядаються в якості основних учасників процесів модернізації, результатом яких має стати народження нової моделі економіки країни і повернення її конкурентних позицій в освітній та інноваційній системах та підвищення якості життя населення.

В сучасних умовах конкурентні переваги забезпечують собі ті вузи, які володіють високим інтелектуальним потенціалом, що дозволяє створювати унікальні компетенції і нарощувати активи. Інноваційний розвиток передбачає третій шлях, відмінний від адміністративного і повністю ринкового, тобто таку управлінську модель, в якій передбачено обов'язкову участь ключових осіб – держави, підприємств, вузів, бізнесів з можливістю лідерства кожного з них на певному етапі розвитку. Джерелом розвитку в такій моделі виступають вузи. В умовах інноваційного розвитку вузи повинні служити не тільки джерелом знань, але й формувати кадри управлінців, які зможуть отриманими знаннями керувати.

Починаючи з 1990 року, тобто часу заснування програми Tempus, співпраця між університетами та підприємствами була визначена в якості важливої мети цієї міжнародної програми [4].

© Берча Оксана Михайлівна, ст. викладач кафедри економіки підприємства факультету економіки ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: oximimi@gmail.com

Сочка Катерина Андріївна, ст. викладач кафедри фінансів і банківської справи факультету економіки ДВНЗ «УжНУ», e-mail: kateryna_sochka@yahoo.com

Вивчення зразків кращої практики в галузі співпраці між університетами і підприємствами в рамках проектів Tempus показало, що зв'язки, на яких базується співпраця вузів і підприємств, слабкі не тільки в постсоціалістичних країнах, але й у більшості європейських країн, а передові моделі співпраці вимагають повноцінного, регулярного і структурованого діалогу і співробітництва [5].

Становлення та розвиток відносин між університетами та реальним сектором економіки детально досліджувалося Григоєм В.Ю. [3], який запропонував періодизацію розвитку ролі університетів (які здійснюють як освітню так і науково-дослідну діяльність) та їх вплив на економічний (технологічний розвиток країни), яка наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 Розвиток відносин між університетами та промисловістю [3, с. 19-20]

Етап	Назва	Особливості
19 ст.	Розвиток академічних досліджень	Утворення консультаційних зв'язків між професорами та колишніми студентами, які працюють на хімічних фірмах
Друга половина 19 ст.	Трансфер до США моделі дослідницького університету	Перехід на більш рівноправну основу у проведенні досліджень, замість професора як уособлення науково-дослідної одиниці виступає підрозділ (колектив)
Кінець 19 ст.	Відокремлення університетів від інших сфер створення ідеології фундаментальних досліджень	В цей період університети стають відносно слабкими інституціями, які потребують суттєвої підтримки для проведення досліджень
Перша половина 20 ст.	Розвиток відносин між наукою та державою	Академічні вчені у військових лабораторіях, що розташовані в університетах, застосовують свої навички фундаментальних досліджень для розвитку технологій; усвідомлюють силу та перспективність міждисциплінарних досліджень, на які виділяються значні обсяги фінансування, поєднуючи практичні результати з їх теоретичним обґрунтуванням.
Ранній пост-воєнний період	Поява нових напрямків досліджень, активізація прикладних досліджень.	Відкриваються нові напрямки досліджень, разом з тим продовжується встановлення тісних зв'язків з військовою тематикою, що призводить певною мірою до розриву з ідеологією фундаментальних досліджень. На практиці активно застосовується лінійна модель інноваційного розвитку.
70-80 рр. 20ст.	Розвиток відносин між наукою та промисловістю з огляду на зростаючу міжнародну конкуренцію та невідповідність існуючих галузей промисловості потребам економічного розвитку.	Наука переходить на нові, відносно незалежні, основи відносин з промисловістю. В цей час існує потреба впровадження нових технологій в існуючих галузях промисловості та створення нових галузей на основі нових технологій. Все це призводить до появи національної політики щодо розвитку цивільних технологій, до цього часу така політика замикалася на військових потребах.
Кінець 20 століття	Розповсюдження відносин науки з промисловістю на країни Європи та Латинської Америки з урахуванням їх культурних, академічних традицій та промислового розвитку.	Посилення університетами усвідомлення своєї ролі в економічному розвитку стимулювало розвиток наукових досліджень, особливо в сферах пов'язаних з майбутнім розвитком. Це призвело до використання навчальної функції університетів як основи відносин з промисловістю, особливо в регіонах з низько- та середньотехнологічною промисловістю.
Початок 21 століття	Університети як частина інфраструктури нового знанневого суспільства.	Університети починають асоціюватися з навчанням, дослідженнями та інноваціями. З'являються нові мережі, які поєднують державу, промисловість та науку та витісняють пережитки лінійної моделі інноваційного розвитку.

Науковець [3] на основі проведеного аналізу зазначає, що європейські університети були більше орієнтовані на власні цілі, тобто освіту та академічні дослідження, тоді як американські університети у своїй діяльності більше орієнтувалися на потреби промисловості, шляхом більшого спрощення навчальних програм при одночасному суттєвому

збільшенні практичності. Таким чином, американська модель освіти акцентує увагу на практичних навичках особи, тоді як європейська освіта вирізняється більшою академічністю.

Саме тому досвід зарубіжних країн у організації, розширенні та поглибленні зв'язків між навчальними та науково-дослідними установами та

реальним сектором економіки є корисним та вартим наслідування для України.

Для реалізації стратегії розвитку інноваційного потенціалу на території Литви створено п'ять інноваційних долин. Наукові та технологічні парки в цих долинах об'єднані в національну інноваційну мережу InkTinklas, користувачами якої є високотехнологічні компанії.

Перший прототип інноваційної долини "Долина ранкової зорі" (Sunrise Valley) був створений в 2003 році на основі двох великих університетів Вільнюса і декількох високотехнологічних компаній. На даний час науково-інноваційна діяльність долини Sunrise Valley розвивається за такими напрямками, як фізика напівпровідників і електроніка, лазерні та світлові технології, нові матеріали та нанотехнології, інженерні науки, технології захисту навколишнього середовища та відновлюваної енергії, наука про життя, інформаційно-комунікаційні технології [9].

Станом на початок 2012 року долина Sunrise Valley володіє наступним потенціалом:

- 40 000 студентів і співробітників Університету Вільнюса та Технічного університету Гедімінас Вільнюса;

- 2 200 наукових співробітників і учених - найбільший і найбільш різноманітний науково-технічний потенціал Балтійського регіону;

- 156 га території в престижному сусідстві, з яких 62 га зарезервовані для подальшого розвитку долини;

- 6300 кв.м. площі наукового та технологічного парку (створений в 2008 р.) з понад 50 компаніями.

- 134 млн. доларів США для фінансування найбільших і найбільш сучасних науково-технічних центрів в Литві в період 2010-2013 рр..

В балтійському регіоні для малого і середнього бізнесу розвивається мережа BaSIC (Baltic Sea InnoNET Centers), яка містить 10 точок доступу для малих підприємств, що розташовані в основних центрах регіону (в містах Осло, Мальме, Копенгаген, Берлін, Варшава, Вільнюс, Рига, Таллінн, Гельсінкі, Стокгольм, Санкт – Петербург) [9].

У Великобританії активізація взаємодії університетів та бізнес структур відбулася на початку 80-х років минулого століття завдяки різноманітним програмам державного фінансування досліджень, серед яких найбільш успішним є діяльність Товариств Фарадея [10]. Вони являють собою розгалужену мережу організацій, що включають фірми, торгові асоціації, дослідні бюро, університети. Основна мета даних товариств - забезпечення максимального обміну найновішою науково-технологічною інформацією між науковою сферою та бізнесом для підвищення конкурентоспроможності британської промисловості. Загальний обсяг щорічних вкладень у дослідження становить більше 100 млн. фунтів стерлінгів. У період тільки з 2002 по 2003 рр. в діяльність Товариств Фарадея включилося більше 1700 компаній, а кількість команд вчених, що займаються спеціалізованими дослідженнями зросла до 381 [10].

Значну роль у сфері передачі знань між університетами і бізнесом відіграє Інноваційний фонд вищої освіти, який здійснює фінансування університетів на конкурсній основі. Таке фінансування дає можливість створювати власні і спільні підприємства на основі технологічних розробок, проводити централізовані маркетингові дослідження, надавати консультації підприємствам, навчати студентів навикам підприємництва. Діяльність Урядового фонду університетських пошукових посівних фондів направлена на фінансування захисту інтелектуальної власності, здійснення науково – дослідних розробок, послуг досвідчених менеджерів, підготовки бізнес-планів та ін. Також має місце співфінансування наукових досліджень Посівними пошуковими фондами університетів та комерційними структурами. В даному випадку приватні компанії є замовниками досліджень, або приймають участь в дослідженнях, які фінансуються державою [10].

Для системи вищої освіти США характерним є активне залучення бізнесу в навчальний процес. Представники великих фірм стають безпосередніми розробниками та керівниками освітніх програм і курсів. Така практика в університетах є наслідком визнання факту важливості певного типу знань, якими володіють представники бізнесу. Ці знання та накопичений практичний досвід може стати надзвичайно корисним при формуванні освітнього простору майбутнього [6].

Успіх функціонування американських університетів в значній мірі забезпечується диверсифікацією джерел фінансування. Приватні корпорації є постійними важливими замовниками наукових та освітніх послуг, на їх долю припадає майже 60% фінансування наукових досліджень [10].

В свою чергу підтримка наукових досліджень здійснюється Національним науковим фондом (NSF), який є державною установою Сполучених Штатів Америки. Річний бюджет NSF на 2012 фінансовий рік склав близько 7,0 млрд. доларів. Основна частина бюджету направляється на підтримку досліджень - 78%, на освіту і відтворення людських ресурсів науки - 17%, та на дороге обладнання - 3%. Приблизно 20% федеральної підтримки фундаментальних досліджень в коледжах і університетах здійснюється NSF. У деяких областях, таких як математика, інформатика, економіка та соціальних наук, NSF є основним джерелом федеральної підтримки. На адресу фонду щорічно надходить близько 40 000 грантових заявок, кожна четверта з яких отримує фінансування на підставі незалежної експертної оцінки [13].

В рамках NSF здійснюється ряд програм, направлених на підтримку інноваційних починань, серед яких програма інноваційних досліджень (SBIR) та програма передачі технологій (STTR) малого бізнесу. Бюджет програми SBIR у 2010 році склав понад 1 млрд. доларів, більше половини цієї суми отримали фірми зі штатом до 25 осіб і третину суми - зі штатом менше 10 осіб, п'ята - меншоритним підприємствам, або підприємств, що належать жінкам, чверть компаній отримали фінансування

вперше. Програма STTR подібно до програми SBIR направлена на розширення партнерства між державним та приватним секторами - між малими підприємствами, університетами та некомерційними дослідницькими установами США. У 2010 році в рамках цієї програми було виплачено більше 100 мільйонів доларів [14].

Особливу увагу слід звернути на Silicon Valley, провідний технопарк США, на частку якого припадає 1/3 щорічного обсягу венчурних інвестицій. На території цього комплексу розташовується близько 7 тисяч високотехнологічних компаній, які розробляють і виробляють програмне забезпечення, мікропроцесори та іншу продукцію сфери інформаційних технологій. Важливим фактором виникнення інноваційного кластеру Silicon Valley вважається присутність Стенфордського університету, і, як наслідок, наявність спільноти висококваліфікованих працівників, сформованої його випускниками [1].

2 СУЧАСНИЙ СТАН ОБМІНУ ЗНАННЯМИ МІЖ УЖНУ ТА ПІДПРИЄМСТВАМИ

У кінці 1990-х років, після розпаду СРСР більшість зв'язків між науковими установами та виробництвом були знищені в результаті спаду виробництва та реструктуризації галузей економіки, переорієнтації підприємств на ринкові форми введення бізнесу, відтоку кваліфікованих наукових кадрів з України. Сьогодні питання відновлення зв'язку науки з бізнесом вирішується все більш активно, оскільки в результаті такої взаємодії переваги отримує не лише наука (додаткове фінансування, обмін знанням, інші додаткові можливості та переваги) і виробництво (нові технології, огляд наукового прогресу, вирішення технічних проблем, покращання якості персоналу), але і інші учасники ринку (органи влади, неурядові організації тощо).

В рамках виконання проекту TEMPUS «Іннолаб» № 530429-TEMPUS-1-2012-1-UK-TEMPUS-JPHES протягом травня – червня 2013 року шляхом персональних інтерв'ю було опитано вісім керівників вищої ланки Державного вищого навчального закладу «УжНУ» щодо питань поточної ситуації обміну знаннями між університетом та зовнішніми учасниками (підприємствами, органами влади, неурядовими організаціями, іншими закладами).

На думку більшості респондентів обмін знаннями є основною функцією/ місією університету і це передбачає надання знань та отримання зворотного зв'язку від практиків, здійснення підготовки спеціалістів та наукових розробок (виконання дипломних, курсових робіт з прив'язкою до робочого місця).

Результати опитування свідчать про те, що абсолютна більшість респондентів визначили університет в якості ключового/визначального/ провідного учасника обміну знаннями в регіоні, вказали його центром інновацій в області.

Визначення основних причин залучення університету до практики обміну знаннями в рамках трикутника «університет – наука – виробництво» диференціюється в залежності від конкретного виду такої діяльності.

Багато респондентів зазначало, що залучення вищих навчальних закладів у процес обміну знаннями у контексті освіти здійснюється для забезпечення практики студентів та їх потенційного місця працевлаштування, покращення рівня підготовки та практичних навичок педагогічних працівників та студентів.

З точки зору науково-технічної діяльності університет залучається в процес обміну знаннями для покращення рівня наукових досліджень та впровадження наукових розробок, а також для підтримки та покращення стану матеріально-технічної бази та дослідного обладнання через додаткове фінансування.

Неодноразово було акцентовано на те, що без проведення обміну знань неможливий розвиток наукових досліджень, оскільки наявного персоналу і ресурсів недостатньо для самостійного вирішення поставлених задач. Саме тому трансфер знань є пріоритетом розвитку, оскільки здійснюється стимулювання для виконавців обміну знаннями розробки проектів сталого розвитку регіону.

На жаль, частими є приклади недостатньо чіткої взаємодії науково-дослідних, освітніх закладів та підприємств з приводу забезпечення підготовки конкурентноздатних спеціалістів, комерціалізації результатів досліджень, забезпечення інших взаємовигідних форм взаємодії. Саме тому надзвичайно важливим є визначення чинників ефективної взаємодії університету та інших суб'єктів в процесі обміну знаннями. На думку респондентів [7] такими важливими чинниками взаємодії є:

- ✓ потреба у виконанні конкретних проектів;
- ✓ сучасний рівень наукових розробок, створення між факультетських, міждержавних робочих груп;
- ✓ доступність до фінансування наукової діяльності;
- ✓ недостатність державного і регіонального фінансування обумовлює необхідність пошуку інших джерел, в т.ч. безпосередньо коштів підприємств;
- ✓ потреби підприємств у нових знаннях;
- ✓ наявність особистих контактів;
- ✓ бажання керівництва факультету підняти престиж спеціальності;

Вивчення наукових розробок вітчизняних та зарубіжних дослідників [3] свідчить про наявність складного комплексу зв'язків між системою генерації знання та промисловістю, які суттєво різняться між собою. Проведене опитування свідчить про те, що в процесі обміну знаннями у кожному конкретному випадку зазвичай використовується не одна, а декілька форм.

Основні форми здійснення обміну знаннями в УжНУ, зазначені респондентами в процесі опитування вказані у таблиці 2.

Таблиця 2 Форми здійснення обміну знаннями між УжНУ та підприємствами

Освітня сфера	Науково-дослідна діяльність
<p>Для студентів</p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка кваліфікованих спеціалістів; - організація практики (в т.ч. виробничої) студентів; - публічні захисти дипломних і магістерських робіт за участю представників підприємств, в т.ч. з іноземними інвестиціями, що дає можливість відібрати кращих спеціалістів для подальшого працевлаштування; <p>Для викладачів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - можливість прийняти участь у відкритих тренінгах та курсах підвищення кваліфікації, що проводять на підприємствах представники фірм-партнерів. 	<ul style="list-style-type: none"> - спільна участь у наукових проєктах, проєктних та дослідницьких роботах; - науково-технічна допомога у проведенні різних аналізів продуктів виробництва та викидів; - діяльність спільної лабораторії УжНУ та «Джейбіл», де проходять тренінги майбутні працівники фірми, які за результатами навчання можуть бути працевлаштовані на підприємстві.

Складено авторами на основі [7]

У 2012 році УжНУ [8] приймав участь у виконанні 56 наукових тем з загальним річним обсягом 5 млн. 309 тис. грн. З метою популяризації та посилення можливостей комерціалізації наукових досліджень університет приймав участь у тематичних виставках (Міжнародний науково-практичний Форум «Наука і бізнес – основа розвитку економіки», м. Дніпропетровськ, Четверта виставка-презентація «Інноватика в сучасній освіті», м. Київ, Міжнародна виставка «Альтернативна енергетика та енергозбереження» м. Ужгород).

Важким досягненням університету у 2012 році є одержання 79 патентів України (з них 23 патенти на винаходи та 54 патенти на корисні моделі). Також було подано в Державний департамент інтелектуальної власності 58 заявок на видачу патентів України (27 – на винаходи і 31 – на корисні моделі). Слід зауважити, що найбільшу кількість патентів України на винаходи та корисні моделі отримали науковці медичного – 34 (6+28), фізичного – 17 (9+8), хімічного – 9 (5+4) факультетів.

Важливим є оцінка переваг та ризиків для учасників процесу обміну знаннями. Результати проведеного опитування свідчать, що на думку респондентів переваги обміну знаннями для університетів є досить різноманітними і стосуються як освітньої, так і науково-дослідної діяльності, а також забезпечують посилення зв'язків між освітою та ринком праці, зміцнення позиції університету на національному та європейському ринку праці та освітніх послуг, удосконалення системи освіти, створення і розширення тематичних і професійних мереж. Перевагами обміну знань для університету у сфері основної діяльності (освіта) визначено:

- ✓ доступ до новітніх сучасних технологій, способу мислення;
- ✓ оновлення методів викладання;
- ✓ організації обміну знань та одержання додаткових знань;
- ✓ працевлаштування випускників;
- ✓ розширення бази для практичної підготовки спеціалістів;
- ✓ додаткове фінансування для підтримки матеріально-технічної бази, спонсорська допомога;

- ✓ реклама для працевлаштування спеціалістів – випускників вузу.

Перевагами для науково-дослідної діяльності університету визначено:

- ✓ одержання нових знань щодо проблем регіону, краще розуміння його потреб;
- ✓ проведення та впровадження результатів досліджень, покращення їх рівня; залучення додаткових коштів;
- ✓ доступ до архівів, історичних знань;
- ✓ залучення персоналу організації (якщо він є);
- ✓ впровадження наукових і освітніх продуктів.

Перевагами для одержувача знань респонденти визначили:

- ✓ доступ до підготовчих курсів, що можуть бути легко адаптовані до широких умов і потреб підприємства;
- ✓ отримання спеціаліста, управлінця середньої ланки, можливості залучення кращих спеціалістів;
- ✓ можливість підбору кадрів для впровадження продукту (цільова підготовка студентів, перепідготовка власних кадрів, тощо);
- ✓ врахування університетом конкретних запитів від підприємств при розробці начальних програм;
- ✓ можливість підвищення теоретичного рівня знань;
- ✓ впровадження результатів дипломних та аспірантських робіт у практику;
- ✓ підвищення/вдосконалення технологічного рівня організації виробництва;
- ✓ здійснення експертної оцінки;
- ✓ отримання доступу до високотехнічних сучасних знань.

Зміцнення взаємодії вищої школи з практичною діяльністю, зміцнення зв'язків з академічними та галузевими інститутами, об'єднання їх зусиль мають вирішальне значення при підготовці кадрів, що відповідають сучасним вимогам економіки та швидким змінам. Інноваційна модель розвитку економіки ставить завдання побудови оптимальної моделі інтеграції університетів, наукових установ і підприємств, розвитку ефективних форм зв'язків між ними. Однак, результати опитування свідчать про певні ризики в цьому процесі, які представлено у таблиці 3.

Таблиця 3 Ризики обміну знаннями для учасників процесу

Для університету	Для одержувача знань
<ul style="list-style-type: none"> - скорочення фінансування навчання спеціалістів окремих напрямків; - незадоволення з боку підприємств у випадку невідповідності рівня навиків спеціалістів щодо потреб підприємств; - неналежним чином оформлення авторських прав/патентів на конкретне НДР; - економічні, комерційні, юридичні ризики; - недостатнє фінансування, може приводити до перевитрат внутрішніх резервів; - можливе порушення або ускладнення навчального процесу. 	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення робочих місць в умовах кризи; - неможливість отримати в повному обсязі підготовлених спеціалістів; - не повна відповідність замовлень очікуванням

Складено авторами на основі [7]

На думку респондентів, найбільш вагомими зовнішніми перешкодами процесу обміну знаннями на сьогоднішній день є нерівноправна візова політика ЄС, недостатній рівень знання іноземної мови у більшості учасників процесу, недостатній рівень володіння сучасними інформаційними технологіями, недостатня обізнаність з культурними особливостями більшості країн ЄС, глобальні економічні кризи, що зумовлює відсутність попиту на спеціалістів з новими знаннями;

Перешкодами з боку підприємств респонденти вказували їх неготовність сприймати інновації, їх спрямованість на швидке отримання прибутку, а також застарілість та недостатність обладнання.

Результати опитування свідчать про те, що найбільш вагомими внутрішніми групами перешкод процесу обміну знаннями респонденти вважають фінансові та управлінські – див. табл. 4.

Таблиця 4 Перешкоди в процесі обміну знаннями

Фінансові	Управлінські
<ul style="list-style-type: none"> - відсутність прозорості у фінансуванні та недостатній рівень фінансування, - несумісність і суперечливість вітчизняного законодавства щодо організації міжнародної співпраці і роботи у проектах у сфері обміну знаннями, що перешкоджає поточній роботі, створюючи надмірні бюрократичні перепони у вирішенні фінансових питань, особливо із залученням іноземних коштів; - невідповідність фінансового та митного законодавства, коли при розмитненні приладів потрібно платити більше ніж вони коштують; - нерівноправність у питаннях оплати праці; - необхідність вирішення фінансування практики та оплати праці керівників від підприємств. 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатність досвіду науковців університету для самостійного пошуку та укладання договорів для виконання проектів, які б фінансувалися ззовні; - робота університету з навчальними програмами міністерства, які не зовсім адаптовані до практичних потреб обміну знаннями; - небажання керівників навчальних закладів займатися питаннями обміну знаннями; - забюрократизованість процедур прийняття рішень; - надлишковість звітувань, що стосується виконання роботи; - відсутність моніторингу потреби в спеціалістах для регіону;

Складено авторами на основі [7]

Таким чином, проведене дослідження свідчить про розуміння важливості обміну знаннями між університетами та іншими зовнішніми ключовими учасниками в умовах швидкого інформаційного та технологічного розвитку. Однак, зважаючи на об'єктивні та суб'єктивні фактори не завжди така співпраця є ефективною. Заходи з підвищення обізнаності про переваги університетського співробітництва та поширення передового досвіду повинні стати частиною стратегій розвитку університетів.

ВИСНОВКИ

Сьогодні пріоритетною метою державної економічної політики України і, фактично, єдиною умовою забезпечення її конкурентоспроможності на

світовому ринку є розвиток інноваційного потенціалу економіки. В свою чергу, створення та комерціалізація нових знань неможлива без співпраці університетів та бізнесу.

Наведені в дослідженні приклади передового досвіду слід розглядати, в першу чергу, як основу для подальшого розвитку співробітництва, одночасно враховуючи регіональні відмінності. Західний досвід організації обміну знань між вузами та бізнесом свідчить, що для успішного розвитку інноваційного потенціалу необхідно забезпечити не тільки злагоджену роботу всіх рівнів національної науково-технічної діяльності, тобто від рівня держави до рівня вузів, але й тісне міжнародне співробітництво інноваційних центрів у регіональному масштабі з урахуванням потенціалу кожної країни і регіонів країн.

Проблемними питаннями взаємозв'язку університетів та підприємств визначено те, що не зважаючи на бажання формалізувати відносини, кращою гарантією успіху і стабільності проєктів були і залишаються особисті контакти, а не інституціональна політика.

Часто працівники університетів, а також багато підприємств не визнають потенційної вигоди співробітництва.

Респонденти виділили дві вагомні групи перешкод в процесі обміну – фінансові та управлінські, вирішення яких дозволить суттєво активізувати процеси обміну знаннями та забезпечити реальну комерціалізацію наукових розробок. Для покращення міжнародного співробітництва пропонується зобов'язати органи Державного казначейства України при наявності грантових коштів забезпечити своєчасне фінансування видатків таких проєктів.

Крім цього, умови, що сприяють розвитку співробітництва між університетами і підприємствами, недостатньо розвинені. Існуюче законодавство та стратегії розвитку не забезпечують достатньої підтримки. Перешкодою на шляху розвитку, перш за все, є відсутність допоміжних структур і платформ на інституціональному та місцевому рівнях, які повинні стимулювати і сприяти розвитку співробітництва на регулярній основі.

Стає очевидним необхідність, як для університетів, так і для підприємств, впровадження нових структур, які б були першим пунктом звернення з питань співпраці між ними.

Враховуючи глобалізацію ринку (в тому числі вищої освіти) стає актуальним, як для університетів, так і для підприємств, визначення своїх основних компетенцій та переваг, а також пошук нових можливостей партнерства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бедный А.Б. Организация инновационной деятельности в университетах США. Сборник информационно-аналитических материалов / А.Б. Бедный, Д.С. Колесников, И.Г. Куфтырев, К.А. Марков, М.И. Рыхтик. - Н. Новгород: Изд-во ННГУ, 2011. – 96 с.
2. Варганова О.В., Безсмертна В.В. Вплив професійних співтовариств на обмін знаннями в інноваційних процесах підприємства [Електронний ресурс] / Варганова О.В., Безсмертна В.В. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Stvtp/2012_1/14.pdf
3. Грига В.Ю. Теоретичні та практичні аспекти використання наукових результатів НАН в економіці України (Вид. друге, переробл.). Монографія – Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України. – Київ, 2010. - 113 с.
4. Исследование TEMPUS в области сотрудничества между университетами та підприємствами [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.nepfoiskola.hu/ea/EAEA_ru/downloads/.../studyexe06_ru.pdf
5. Кандрашина Е.А. Взаимодействие между университетами и предприятиями на рынке знаний / Е.А.Кандрашина // Вестник Самарского государственного университета. – 2012. - № 9 (95). - С. 28-31.
6. Куфтырев И.Г. Партнерство университетов и бизнеса: опыт США (информационно-аналитические материалы) / И.Г.Куфтырев, М.И.Рыхтик. - издательство Нижегородского государственного университета им. Н.И.Лобачевского. – 2011. – 21с.
7. Матеріали опитування вищого керівництва ДВНЗ «УжНУ», проведене в рамках виконання проєкту TEMPUS «Іннолаб» № 530429-TEMPUS-1-2012-1-UK-TEMPUS-JPHES протягом травня – червня 2013 року.
8. Офіційний сайт УжНУ - Основні напрямки науково-дослідної роботи в УжНУ: підсумки за 2012 рік та плани на 2013 рік [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://uzhnu.edu.ua/scientific_work/uzhnu_center_of_education_and_science/\(06.09.13\)](http://uzhnu.edu.ua/scientific_work/uzhnu_center_of_education_and_science/(06.09.13))
9. Рекомендации по результатам проекта программы TEMPUS SMHES-145171-2008 PERSEUS - Создание общественно-полезных университетов по принципу «Исследования - Наука - Производство», реализованного в период 2009 – 2012 годов [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.caredec.net/.../TEMPUS%20Project%20R...
10. Рисин И.Е. Расширение форм сотрудничества ВУЗов и бизнеса как основа развития инновационного потенциала: опыт для России // Российско-Германский центр трансфера технологий – Официальный сайт. 29 апреля 2009 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.it-expo.org/de/2009-04-29-11-17-26-3-2009-04-29-11-16-21/7-2009-04-29-12-09-58>
11. Сборник «Программа «Эврика» — Предпринимательский университет и возможности развития региона: международный опыт и российский контекст, опыт ННГУ — пилотного университета программы» [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.eureca-usrf.org/about/Bibliot/NNGU.pdf
12. Ус Г. О., Ус М. Ф. Стан досліджень та архітектура організації систем управління знаннями підприємств. - Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=810>
13. Вікіпедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/National_Science_Foundation.
14. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Small_Business_Innovation_Research.

Одержано 15.09.2013р.